

Plats för ny kunskap

RAPPORT FRÅN LIBERALA UNGDOMSFÖRBUNDET

Arbetsgruppen Utbilda för framtiden inom
projektet Plats för en ny generation

luf

LIBERALA
UNGDOMSFÖRBUNDET

plats för en
NY GENERATION

plats för en **NY GENERATION**

Svensk politik går alldeles för långsamt. Vi har en skattepolitik från 90-talet, en arbetsmarknadspolitik från 80-talet och en bostadspolitik från 70-talet. Samtidigt hemsöker gamla diskriminerande strukturer våra lagar och system än idag.

Det är den unga generationen som får betala priset för den föråldrade politiken. Arbetsmarknaden är stel och ungdomsarbetslösheten skyhögt, medan bostadsköerna är decennielånga. Tillväxten avtar, klimatutsläppen ökar, lönegapet står still, och rasistiska attityder och intolerans blir allt mer accepterade. Högre utbildning och forskning förlorar i kvalitet, och det är de unga som får stå ut med den sjunkande utbildningspremien.

De politiker som skapat de här problemen slipper leva med konsekvenserna, men dagens unga växer upp i ett samhälle där möjligheter som tidigare generationer tagit för givna nu saknas. Friheten att forma sitt eget liv på sina egna villkor har blivit en fråga om generationstillhörighet.

För att bryta den politiska stagnationen har Liberala ungdomsförbundet tagit fram projektet "Plats för en ny generation" med fyra arbetsgrupper. Projektet ska samla unga liberaler kring en hoppfull vision och skapa den kraft som behövs för att genomföra de förändringar framtidens generationer kräver.

Liberala ungdomsförbundet är Liberalernas ungdomsförbund. Vi brinner för frihet, feminism och antirasism. Vi vill sprida liberala idéer för att skapa ett Sverige där alla individer har samma friheter, rättigheter och möjligheter. Den enskilda människan måste själv få styra sitt liv, fri från statliga pekpinnar.

SAMTLIGA ARBETSGRUPPER I PLATS FÖR EN NY GENERATION

- Riv trösklarna
- Krossa diskrimineringen
- Grön tillväxt
- Utbilda för framtiden

© Liberala ungdomsförbundet

OKTOBER 2025

www.luf.se

info@luf.se

Omslag: Martin Norrby

Sättning: Martin Norrby

Om Utbilda för framtiden

Marcus Willershausen

Tillförordnad sammankallande i Utbilda för framtiden. Vice förbundsordförande för LUF och gruppledare i skolnämnden i Solna.

Anna Aronsson

Utbildningspolitisk talesperson för Liberala studenter.

Maja Nilsson

Förbundsstyrelseledamot för LUF samt ordförande för LUF Norrbotten.

Emil Rapp

Förbundsstyrelseledamot för LUF, ordförande för LUF Storstockholm och skolpolitiker i Stockholm stad.

Sammanfattning

Den här rapporten är resultatet av Liberala ungdomsförbundets arbetsgrupp för utbildning inom projektet *Plats för en ny generation*. Utifrån erfarenheter som elever i ett flummigt och olikvärdigt skolsystem, presenterar vi en konkret att-göra-lista med reformförslag som Liberalerna bör driva inför och efter valet 2026. Förslagen rör både grundskolan, gymnasiet och den högre utbildningen – från att korta sommarlovet, till att avskaffa friskolors kösystem, stärka föräldraansvaret och införa ett tydligare dualistiskt system i högskolesektorn. Målet är att en ny generation ska mötas av ett utbildningssystem där kunskap, kvalitet och trygghet sätts främst.

Reformförslag

REFORM 1: KORTA SOMMARLOVET OCH TILLÅT TRETERMINSSYSTEM

REFORM 2: LEX SAGA: FLYTTA VÅLDTÄKTSMANNEN TILL EN SKOLA I EN AN-
NAN KOMMUN

REFORM 3: AVSKAFFA FRISKOLORNAS KÖSYSTEM

REFORM 4: INFÖR FINSKT FÖRÄLDRAANSVAR I SKOLLAGEN

REFORM 5: TVINGA ALLA SKOLOR ATT FÖLJA SKOLLAGEN

REFORM 6: LEGALISERA SKOLUNIFORM

REFORM 7: HÖJ STUDENTERSÄTTNINGEN INOM SAMMA TAKBELOPP

REFORM 8: LÄGG NER AKADEMISKA HUS

REFORM 9: SKAPA ETT DUALISTISKT SYSTEM MED FÄRRE UNIVERSITET

REFORM 10: INFÖR NORSK MODELL FÖR SÄRSKILT STÖD I HÖGRE UTBILDNING

Innehållsförteckning

OM PLATS FÖR EN NY GENERATION.....	1
OM UTBILDA FÖR FRAMTIDEN.....	3
SAMMANFATTNING.....	4
REFORMFÖRSLAG.....	4
BAKGRUND OCH INLEDNING.....	5
GÖR UPP MED SKOLANS FLUMORGANISATION.....	8
STYR UPP SKOLLAGEN.....	11
RÄDDA DEN HÖGRE UTBILDNINGEN.....	15
AVSLUTNING.....	21
REFERENSER.....	22

The background of the entire page is a complex, abstract pattern of wavy, organic shapes in a vibrant orange color against a white background. The pattern consists of numerous thin, flowing lines that create a sense of movement and depth, resembling a topographical map or a liquid surface. The lines are more densely packed in some areas and more spread out in others, creating a dynamic visual effect.

Bakgrund och inledning

BAKGRUND

Den här rapporten har tagits fram inom ramen för Liberala ungdomsförbundets projekt ”Plats för en ny generation”. Rapporten är författad av arbetsgruppen Utbilda för framtiden. I gruppen ingår Marcus Willershausen, förbundsstyrelseledamot för LUF och skolpolitiker i Solna; Anna Aronsson, utbildningspolitisk talesperson för Liberala studenter; Emil Rapp, ordförande för LUF Storstockholm och skolpolitiker i Stockholm samt Maja Nilsson, ordförande för LUF Norrbotten.

Syftet med projektet är att presentera politik för en ny generation i svensk politik, som kan drivas gentemot Liberalerna och under valrörelsen 2026, för att sedan kunna bli verklighet därefter.

INLEDNING

Strax efter att den dåvarande socialdemokratiska skolministern Ylva Johansson sade att ”I idealskolan finns inga stängda klassrum eller korridorer, ingen klocka som ringer var 40:e minut, inga fasta lektionspass” föddes vi som skriver den här rapporten.¹ Den konstruktivistiska kunskapssynen sipprade ner i förvaltningen av skolan, då Skolverket i en rapport 2003 konstaterade att en allmän uppfattning hade förekommit på olika håll att ”...kunskap går inte att förmedla eller överföra från en individ till en annan”.²

Vi har fått gå i den flumskola som

skapades som en konsekvens av den här inriktningen i utbildningspolitiken.

Försämringen började egentligen redan när Socialdemokraterna tyckte att det började bli för dyrt att ansvara för skolan. De såg till att kommunalisera huvudmannaskapet, vilket har gjort att kvaliteten på utbildningen idag beror på vilken kommun du bor i, vilken skolbudget den har råd med och vilka fritidspolitiker som ansvarar för den i allra högsta grad nationella angelägenheten. Äldre generationer, som själva fick gå i en kunskapsskola, valde att använda sin makt till att ideologiskt experimentera med vår generations utbildning.

Även borgerliga politiker ska beskyllas för skolmisslyckanden som vi har behövt växa upp med, där friskole-reformen är det tydligaste exemplet. Det var en stor valfrihetsvinst att vi fick möjligheten att välja skola och att kommunala skolor fick konkurrera med fristående aktörer. Tyvärr har reformen varit för oreglerad och kommit att skapa möjligheter för skolor att konkurrera om annat än bäst kvalitet – som högst betyg. Den betygsinflation som skapats som en konsekvens har i praktiken inneburit att det inte nödvändigtvis är de kunnigaste som blivit antagna till en utbildning, utan de vars skola har fuskat med bedömningen. En sådan ordning urholkar meritokratin.

I ett decennium talade Liberalernas

1 Svenska Dagbladet (1997).

2 Skolverket (2003, s. 27).

dåvarande partiledare Jan Björklund om att det är dags att göra upp med den flumskola som skapats av för slappa krav och för lite fokus på fakta. Tack vare en förflyttning från Liberala ungdomsförbundet har Liberalerna också börjat tala om friskolereformens avarter. Faktum är att mycket av den skolpolitik som nu utreds och genomförs på det L-styrda utbildningsdepartementet bygger på LUF-idéer. Varje dag städas den oreda som vi fick möta i skolan upp. Men kvarstår gör reformer som ytterligare skulle förbättra framtida generationers skola. Vi är redo att ta strid för dem, även om politiska partier fortfarande är för rädda för att ta orden i sin mun.

Den att göra-lista som gruppen har tagit fram till Liberalerna att genomföra efter valet 2026 är skriven utifrån utgångspunkten att nuvarande regering ska genomföra sina aviserade förslag och utredningar. Skolgruppen utgår alltså från att betygsinflationen ska stoppas genom ett nytt betygssystem, att läroplanen ska revideras och få ett tydligare kunskapsfokus och att lärutbildningen ska förbättras, bland mycket annat. I att göra-listan återfinns både mindre förändringar inom områden som regeringen redan arbetar med och mer radikala förslag som är centrala för att Sverige ska få ett bättre utbildningssystem, men som partiet inte har vågat sig på än. Det är dock nödvändigt att den inställningen förändras, så att systemet inte står i vägen för en ny generation och ny kunskap.

**Gör upp med skolans
flumorganisation**

Mycket ändras nu i skolan. Friskolesystemet ses över, betygssystemet likaså, och så gör vi oss av med flummet i läroplanen. Kvarstår gör dock flum i skolans organisation, som hindrar kunskap, trygghet och lika förutsättningar.

REFORM 1:

Kunskaper får inte falla i glömska under loven. **Därför föreslår vi att korta sommarlovet och tillåta användningen av treterminssystem.**

Sveriges sommarlov skapades för tiden då vi var ett jordbrukssamhälle. Vid folkskolereformen 1842 behövde barn jobba i jordbruket under sommaren. Trots att det har gått nästan två sekel sedan dess har sommarlovet inte anpassats efter ett nytt samhälle och en ny generation. Barnarbete har blivit till 10 veckor av ledighet. Med ledigheten följer nya utmaningar för vår generation. Men redan för 100 år sedan skrev J. Cayce Morrison i Educational Research Bulletin 1924 att "...during the summer vacation children lose something of that skill which is obtained by drill...".³

Det finns starkt stöd för att längden på sommarlovet påverkar unga människors förutsättningar negativt.⁴ Det har även förekommit diskussioner om att förändra sommarlovet längd nationellt. Till exempel föreslog Produktivitetskommissionen 2024 en försöksverksamhet med kortare sommarlov för lågstadiel elever, med syftet att minska kunskap-

stapp under sommaren. Man kan fråga sig varför ingen regering har gjort något åt saken. Svaret stavas feiga politiker som anpassar sig efter opinionen.

Ett sätt att komma åt problemet med ett för långt avbrott under sommarlovet, vilket leder till tappad kunskap, är att ändra reglerna för när skolverksamhet får bedrivas och tillåta ett treterminssystem. Det är en beprövad struktur bland annat USA, Japan och Storbritannien. Gör man sommarlovet kortare kan man göra ledigheten under höstlovet och sportlovet längre. Då uppstår tre terminer. Man skulle också kunna använda sig av en modell där höstterminen pågår mellan september och december, vårterminen mellan januari och påsk, och sommarterminen mellan påsk och juli. Eleverna får sin ledighet jämnare spridd över året och slipper tappa värdefull kunskap. Liberalerna borde legalisera treterminssystem.

REFORM 2:

Trygghet är en förutsättning för frihet och studiero. **Därför föreslår vi att elever som begår brott kan flyttas till skolor i andra kommuner (Lex Saga).**

Elever som påverkar studiemiljön och tryggheten i skolan förstör för samtliga. Skolan ska vara en plats där alla ska få möjligheten att nå sin fulla potential.

Brottsligheten kryper ner i åldrarna och allt yngre barn och ungdomar utför

3 Morrison. (1924).

4 Cooper, et al. (1996)

allvarliga brott. Ett välkänt fall där en förflyttning borde skett är att Saga, 16, tvingades gå i samma skola som sin våldtäktsman trots att han dömdes. Skolan försökte anpassa efter rådande förutsättningar, och dela upp skolans ytor mellan Saga och hennes våldtäktsman. Saga blev isolerad och otrygg i sin egen studiemiljö. Hon fick ta straffet för Hugos agerande eftersom det inte finns en annan kommunal gymnasieskola i kommunen att flytta honom till.⁵ Kommunaliseringen av skolan har gjort att det inte går att flytta elever mellan kommungränser. Det måste bli möjligt att i synnerliga skäl flytta elever till andra huvudmän - både friskolor och andra kommuner.

REFORM 3:

Verklig valfrihet förutsätter att alla kan välja. **Därför föreslår vi att friskolornas kösystem avskaffas.**

Liberalerna genomför just nu en efterlängtd renovering av det svenska skolsystemet. Läroplanen fylls av faktafokus, betygssystemet blir rättvist, lärarutbildningen förbättras och kraven på friskolor skärps. Samtidigt ges skolor fler verktyg för att säkerställa ordning och studiero i klassrummet. Men inget utbildningssystem är fullständigt renoverat så länge det inte råder likvärdighet. Nästa steg måste bli att ta itu med det orättvisa kösystemet till friskolor, där vissa kan ställa sina barn i kö redan på BB medan andra inte har en chans att konkurrera om skolplatser.

Idag har föräldrar friheten att själva önska en skolplacering till sina barn. Huruvida önskemålet uppfylls eller inte beror på vilka urvalsgrunder som används av skolan. Dessa skiljer sig beroende på om skolan drivs offentligt eller i privat regi. En urvalsgrund som fristående aktörer kan använda sig av är kö. Det finns dock problem med att ha kö som urvalsgrund, vilket Liberalernas sedan tidigare aviserat. Köer står i vägen för valfriheten. I praktiken innebär nuvarande ordning att bara barn till föräldrar som tidigt valde skola har ett fullt ut fritt skolval. Ordningen slår ut utrikesfödda elever, de som är socioekonomiskt svaga eller elever som nyligen flyttat till en ny kommun, eftersom kösystemet kräver att det reella skolvalet sker långt innan det formella valet sker.

Nuvarande system bidrar till segregation och minskad valfrihet, eftersom alla inte ges samma chans att välja skola. Ett liberalt parti borde inte vara okej med en sådan ordning. Genom att avskaffa kösystemet och genomföra skolvalet gemensamt skulle alla elever ges samma chans att få den önskade skolplaceringen. Det vore ett fritt skolval på riktigt. En uppenbar strid för Sveriges enda skolparti.

**Styr upp
skollagen**

Skollagen är det centrala juridiska dokument som anger rättigheter och skyldigheter för alla involverade i skolan. Den är bindande, men ändå tillåts skolor göra undantag från den. Dessutom är den inte tydlig med ansvarsfördelning gentemot föräldrar och sätter stopp för lösningar som hade kunnat innebära mer ordning och reda.

REFORM 4:

Frihet förutsätter ansvar, också från föräldrar. **Därför föreslår vi att ett tydligt föräldraansvar skrivs in i skollagen enligt finsk modell.**

Grundskolan är obligatorisk, men ansvarsgränsen mellan hem och skola har blivit alltför otydlig. I dag förväntas lärare och rektorer inte bara förmedla kunskap, utan också hantera uppgifter som egentligen hör hemma hos föräldrarna. Att skolpersonalen behöver lägga tid på uppfostringsrelaterade uppgifter tar fokus från det pedagogiska arbetet och går utanför deras professionella kompetens och skolans egentliga uppdrag. Detta är en ohållbar ordning. Skolan ska vara en plats för lärande, inte en institution som förväntas ta över det ansvar som i första hand ligger på hemmet.

Vi vill därför skärpa och tydliggöra föräldrarnas ansvar i skollagen. Det måste slås fast att vårdnadshavare har det primära ansvaret för att deras barn kommer till skolan i tid, följer skolans ordningsregler och mår bra. Föräldrar ska se till att barnet är utvilat, mätt

och mentalt förberett för skoldagen. Självklart ska saker ske i samråd och samarbete med skolan, men om en elev upprepade gånger stör undervisningen eller uteblir från lektioner, vilar även det ansvaret ytterst på vårdnadshavarna. En tydligare skrivning i lag skulle ge skolpersonalen större frihet att fokusera på sitt pedagogiska uppdrag, medan föräldrar tydligt förväntas sköta sin del av uppfostran och tillsyn.

Här kan Sverige hämta inspiration från andra länder. I finsk lag är det mycket tydligt att vårdnadshavare har ett starkt juridiskt ansvar för att se till att barnet fullgör sin utbildning och har det bra i skolan. Konkret innebär detta att föräldrar ansvarar för att barnet kommer till skolan punktligt, är förberett och har med sig det material som behövs för undervisningen. Föräldrar förväntas också säkerställa att barnet respekterar skolans regler och miljö, samt att de aktivt samarbetar med skolan kring problem som frånvaro eller beteendestörningar. Om ett barn ofta är frånvarande, uppvisar tecken på bristande hälsa eller inte uppfyller skolans krav, kan föräldrarna bli kontaktade av skolans personal och i allvarliga fall bli föremål för utredningar eller åtgärder från sociala myndigheter.

Storbritannien och Norge har liknande system, där vårdnadshavare har ett juridiskt ansvar över barnens skolgång. Ytterligare ett exempel är Nederländerna, där föräldrar kan dömas till böter och i extrema fall samhällstjänst om barnet

kontinuerligt uteblir från undervisning-
en utan godtagbar anledning. Dessa
system bygger på principen att föräldrar
alltid ska bära det slutgiltiga ansvaret
för barnets deltagande i obligatorisk
skolgång.

Ett tydligt lagstadgat föräldraansvar
skapar en bättre ansvarsfördelning
där lärarna kan fokusera på undervis-
ning och pedagogiskt ledarskap, och
föräldrarna vet exakt vad som förväntas
av dem. Det är först när både hem och
skola tar sitt ansvar som varje elev
får bästa möjliga förutsättningar att
lyckas. Därför föreslår vi att ett konkret
föräldraansvar skrivs in i skollagen,
med tydliga formuleringar om vad som
ligger på föräldrarna kontra skolan,
samt vilka konsekvenser som är möjliga
om detta bryts

REFORM 5:

Lika rätt till utbildning kräver lika
regler för alla skolor. **Därför föreslår
vi att alla skolor ska omfattas av
skollagen och samtliga undantag ska
avskaffas.**

Tanken med att ha en skollag är att
alla barn ska få en rättvis och likvärdig
utbildning. När eleverna lämnar grund-
skolan ska de, oavsett vilken skola de
har gått på, ha fått samma förutsättning-
ar att bygga sin framtid på. Så är det
dock inte idag.

I skollagen kan vi läsa följande: “Betyg
ska sättas i grundskolans ämnen i slutet
av varje termin från och med årskurs 6
i de ämnen som eleven har fått under-
visning i under terminen.”⁶ Ändå finns
det skolor i Sverige idag som kallar sig
för betygsfria och ger betyg till eleverna
först när de går ut nionde klass.⁷ Detta
beror på att regeringen kan besluta om
undantag för friskolor med särskild
pedagogisk inriktning.⁸ Waldorfskolan
är just en sådan friskola, som därmed
omfattas av undantaget i skollagen.

Förutom att Waldorfskolor inte behö-
ver sätta betyg har de även en egen
läroplan, godkänd av Skolverket.
Läroplanen ska ses som ett komple-
ment till den nationella läroplanen, som
Waldorfskolorna också måste följa. Den
egna läroplanen öppnar dock upp för
ett annat sätt att bedriva undervisning
än vad som görs i den nationella. Andra
alternativa pedagogiker, som exempel-
vis montessoripedagogiken, får lov att
existera och verka inom ramarna för
den nationella läroplanen, men inte ha
en egen.

När skolinspektionen har granskat
waldorfskolor har 27 av 35 skolor haft
omfattande brister.⁹ För att säkerställa
en högkvalitativ och likvärdig ut-
bildning föreslår vi att alla skolor bör
omfattas av skollagen.

6 Skollag (2010:800) kap. 10 § 15

7 Se exempelvis Rudolf Steinerskolan

8 Skollag (2010:800) kap. 3 § 13

9 Skolinspektionen (2022)

REFORM 6:

Skolan ska handla om kunskap, inte kläder och status. **Därför föreslår vi att legalisera användningen av skoluniform.**

Ingen skolnörd kan ha missat debatten om no excuses-skolor. Kort sagt kan man konstatera att den typen av skolmodell har visat på oerhört goda resultat, men inte kan finnas i Sverige. Istället för att diskutera vilka komponenter som behöver möjliggöras för en sådan skolform fastnar politiker och debattörer i en debatt om huruvida man är för eller emot den exakta modellen. Det är dumt – vi borde ha principiella åsikter, inte välja enskilda favoritkoncept.

Anledningarna till att no excuses-skolor inte kan verka i Sverige är dels att vi har för långtgående skrivelser om elevinflytande. På det området jobbar redan Liberalerna för att göra upp med flummet och säkerställa att läraren bestämmer i klassrummet, medan eleverna kan få styra över klassfesten.

Dels använder sig skolformen av skoluniform för att säkerställa att skolan blir en plats för kunskap snarare än en catwalk. Idag är skoluniform inte tillåtet i Sverige för att det anses bryta mot elevers rätt att yttra sig. Det är en tramsig bestämmelse som sätter stopp för skolor som vill fokusera på ordning och reda och säkerställa att alla behandlas som jämlikar.

Alla skolor varken bör eller kommer använda skoluniform, men det borde förstås inte vara olagligt för en rektor att bestämma sig för att man även på det här området vill möjliggöra mer ordning och reda. Därför föreslår vi att Liberalerna verkar för att det blir tillåtet för skolor att använda sig av skoluniform så länge individens rätt till integritet, religionsfrihet och jämställdhet beaktas.

The background of the entire page is a complex, abstract pattern of wavy, organic shapes in a vibrant orange color against a white background. The pattern consists of numerous overlapping, flowing lines that create a sense of movement and depth, resembling a topographical map or a stylized, abstract landscape. The lines vary in thickness and curvature, creating a rich, textured effect.

Rädda den högre utbildningen

Sverige tappar mark som kunskapsnation. Föreläsningarna blir färre, forskningsfinansieringen mer utspridd och så görs särskilda anpassningar i en historiskt hög utsträckning. Mer behöver göras för att säkra den högre utbildningens status, finansiering och kvalitet.

REFORM 7:

Högre kvalitet kräver rimliga resurser för varje student. **Därför föreslår vi att höja studentersättningen inom samma takbelopp.**

Svensk högre utbildning har länge kämpat med snäva budgetar och besparingskrav. I debatten har mycket handlat om situationen för STEM-utbildningar – naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik. Men även de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna tappar pengar runt om i landet. Fyra föreläsningar i veckan blir tre, som sedan blir två. Internationellt sett har Sverige väldigt lite lärarledd tid – faktum är att en undersökning visar Sverige har näst lägst andel lärarledd undervisning i Europa.¹⁰

Besparingskraven tar sig olika uttryck på lärosätena runt om i landet. Ett konkret exempel på detta är Lunds universitet, där statsvetarstudenterna nu måste skriva sina kandidatuppsatser i par på grund av besparingskraven. Det leder till att de inte per automatik blir behöriga till vidare studier, då flera masterutbildningar kräver att studenten skrivit ett självständigt examensarbete.

Problemet är tydligt: lärosätena saknar incitament att ge en högkvalitativ utbildning till sina studenter, vilket beror på prioriteringen att klämma in så många platser som möjligt på utbildningarna. Istället för att låta utbildning efter utbildning urholkas bör man göra om resurstilldelningssystemet till högre utbildning från grunden.

Lärosätena får olika anslag för forskning och utbildning. Idag består resurstilldelningen för utbildning av två olika komponenter: en peng per student och ett takbelopp som anger den maximala ersättningen ett lärosäte kan få. Vårt förslag är att höja ersättningen per student samtidigt som takbeloppet är kvar på samma nivå som idag. Det skulle innebära att färre studenter rymms inom takbeloppet, men att lärosätena får lika mycket medel som tidigare. I praktiken skulle det möjliggöra fler undervisningstimmar och en kvalitets-säkrad utbildning.

REFORM 8:

Akademisk frihet förutsätter självständiga lärosäten. **Därför föreslår vi att Akademiska hus avvecklas och fastigheterna överförs till universiteten.**

En ständigt återkommande fråga i debatten om högre utbildning är finansieringen. Det är viktigt att anslagen är höga och förutsägbara för lärosätena så att man kan planera för och bedriva en god undervisning med mycket lärarledd tid och genomföra kvalitativ forskning.

Många röster argumenterar för att lösningen bara är att öka anslagen, men det finns bättre sätt att säkra finansieringen.

En av de största bovarna när det kommer till den högre utbildningens finansiering är det statliga bolaget Akademiska hus som äger och förvaltar högskolor och universitets lokaler. I teorin kan idén vara god. Genom samlad förvaltning skulle man kunna uppnå stordriftsfördelar och avlasta lärosätena från fastighetsfrågor, men så ser inte verkligheten ut idag. Akademiska hus ska bedrivas på affärsmässig grund och ta ut marknadsmässiga hyror. På årsstämman 2025 beslutade man om en avkastning på 2,4 miljarder kronor till staten.¹¹

Det som är bra för statskassan är dock inte per automatik bra för universiteten och högskolorna – och framförallt inte för landets studenter. Det finns flera exempel på högskolor och universitet som tvingas till nedskärningar de senaste åren i både undervisning och studenter lärmiljöer på grund av att hyrorna skenat. På Uppsala universitet har delar av lokalerna på den statsvetenskapliga institutionen vid Gamla torget stängts av och från och med höstterminen 2025 har öppettiderna på flera universitetsbibliotek begränsats och stänger redan 16:30 på vardagar. Vid samma universitet har Institutionen för ekologi och

genetik tvingats minska sina ytor med 35 procent jämfört med tidigare. Bakgrunden är att hyrorna 2022 höjdes med 11 procent och 2023 med 6 procent.¹²

KTH:s rektor Anders Söderholm rasade under våren 2024 över hyror som höjts med 20 procent på två år, något som även där ledde till sämre lärmiljö för studenterna.¹³ Samtidigt som svenska universitet och högskolor tvingas till nedskärningar visade en undersökning av organisationen Eurostudent 2024 att svenska studenter har näst minst lärarledd tid i hela Europa.¹⁴ Det innebär att vi redan är sämst i klassen i Europa, och blir ännu sämre.

Staten ger alltså med ena handen och tar med den andra. Liknande problematik går att finna runtom i Sverige där kommuner har sålt fastigheter där kommunal verksamhet bedrivs för att sedan skriva på långa hyresavtal med indexerade hyreshöjningar för att fortsätta verksamheten som tidigare. Det har, precis som med den högre utbildningen och Akademiska hus, gjorts att politiska satsningar på mer resurser till skolan i själva verket gått till höjda hyror.

Problemet med hur Akademiska hus fungerar är att skolor, universitet och högskolor inte kan anpassa sig till fastighetsmarknaden på samma sätt som andra företag kan. Om ett IT-företag

11 Akademiska hus (2025)

12 SVT (2024)

13 Söderholm(2024)

14 Eurostudent (2024), s. 130

med 100 anställda får höjda hyror i Stockholms innerstad kan man anpassa sig och leta efter gott om lediga kontorslokaler både i innerstaden och utanför tullarna. Det kan inte ett universitet som bedriver undervisning och forskning göra. Ändå tvingar politikerna de svenska universiteten och högskolorna att leva efter den här logiken. Det leder inte till att Uppsala universitet plötsligt hittar nya och billigare bibliotek eller ett nytt labb för ekologi och genetik – det leder till nedskärningar som drabbar studenterna.

Lärosätena måste ges möjlighet att själva planera, förvalta och utveckla sina verksamheter utifrån sina förutsättningar. Ett nödvändigt steg är att ge dem möjlighet att äga sina egna lokaler och därmed slippa lägga miljonbelopp på överhyror som kunnat gå till bättre utbildning, framstående forskningsmiljöer och fler undervisningstimmar.

För att garantera ändamålsenliga lokaler för högre utbildning utan att gröpa ur anslagshöjningar avsedda för att förbättra undervisningen föreslår vi att Akademiska hus avvecklas och att lärosätena själva är de som äger och förvaltar deras mark och lokaler.

REFORM 9:

Forskning och utbildning behöver en tydlig rollfördelning. Därför föreslår vi att Sverige inför ett dualistiskt system med färre universitet, som tydliggör skillnaden mellan universitet och högskolor.

Sverige saknar idag en tydlig ansvarsuppdelning mellan universitet och högskolor. Dessutom är antalet universitet oproportionerligt många i förhållande till Sveriges storlek och resurser. Under flera decennier har Socialdemokratiska regeringar skapat inflation i universitetsstatus. S-regering efter S-regering har strösslat ut universitetsrämplor till högskolor, ofta i strid med myndigheters bedömning av kvaliteten. Problemet med många universitet i ett litet land är att resurser och kompetens sprids för tunt. När flera lärosäten bedriver liknande forskning i olika delar av landet riskerar nivån att sjunka. Ingen av Socialdemokraternas glädjeutnämningar till universitet kvalificerar sig högt i internationella mätningar.

Det är samtidigt viktigt att betona betydelsen av god geografisk spridning och mångfald är viktigt för Sverige som kunskapsland. Högskolor spelar en avgörande roll för kompetensförsörjningen och arbetsmarknaden regionalt. Men det är en annan funktion än den som universiteten fyller. Det är uppenbart att systemet behöver bli mer dualistiskt och att vi behöver tydliggöra skillnaden mellan forskning och utbildning. Universiteten borde fokusera på att bedriva internationellt konkurrenskraftig forskning, medan högskolorna koncentrerar sig på utbildning med tydlig arbetsmarknadsrelevans. Liknande modell finns i flera andra länder. I samband med att en utredning ser över hur systemet kan bli mer dualistiskt föreslår vi att den också får i uppdrag

att avgöra vilka lärosäten som borde ha kvar sin universitetsstatus.

REFORM 10:

Stöd ska ge möjligheter utan att sänka kraven. Därför föreslår vi att en norsk modell för särskilt stöd införs i högre utbildning.

En annan snabbt växande utmaning som många universitet och högskolor står inför är antalet studenter som begär särskilt pedagogiskt stöd. Behovet har ökat dramatiskt under de senaste åren. Sedan 2008 har antalet studenter med stödbehov ökat från knappt 5 000 till över 33 000, vilket motsvarar cirka sju procent av alla studenter idag. Den största ökningen syns bland studenter med dyslexi och neuropsykiatriska funktionsvariationer, såsom ADHD och autism. Denna utveckling är ett uttryck för en bredare trend i samhället där allt fler får diagnoser, och är alltså inget som är specifikt för just högre studier, men utmaningarna blir tydligare när det kommer till detta område.

Samtidigt som många med dessa funktionsvariationer är vana vid anpassningar från grund- och gymnasieskolan, saknar den högre utbildningen tydliga riktlinjer för vad som är rimliga anpassningar. Detta skapar oklarhet och konflikter när studenter kräver stödåtgärder som går utöver vad universiteten rimligtvis kan erbjuda utan att tumma på utbildningens kärna. Lärosätena tvingas därmed prioritera bort resurser från ordinarie undervisning, något som

försämrar utbildningskvaliteten generellt. Dessutom finns risk att viktiga kunskapskrav anpassas bort, likt hur det har blivit i grund- och gymnasieskolan.

I Norge slår universitets- och högskolelagen tydligt fast att studenter med funktionsvariationer har rätt till individuell anpassning av undervisning och examination. Samtidigt är det inskrivet att dessa anpassningar inte får leda till en sänkning av de akademiska kraven. Studenter måste fortfarande uppfylla utbildningens lärandemål. Dessutom får universitet bara genomföra anpassningar som inte utgör en ”uforholdsmessig byrde” (oproportionerlig börda) med hänsyn till effekt, kostnad och resurser. Det norska exemplet visar hur lagstiftning kan skapa tydlighet kring både rätten till stöd och gränserna för vad som är rimligt. I Sverige saknas idag motsvarande bestämmelser och här vilar rätten till särskilt stöd främst på diskrimineringslagens allmänna principer om skälig tillgänglighet, vilket lämnar större utrymme för godtycke och variation mellan lärosäten.

Från liberalt håll är det viktigt att värna högre utbildningens kvalitet och tydligt skilja mellan legitima stödåtgärder och sådana krav som i praktiken urholkar utbildningens syfte och krav på kompetens. Exempelvis att blivande läkare ska kunna namnge anatomiska strukturer. Att svensklärare har en god läs- och skrivförmåga. Att jurister klarar av att ta sig igenom den tjocka lagboken. Dessa är rimliga krav som inte får kompro-

missas bort. När universiteten börjar erbjuda svarsalternativ istället för svar i fritext, eller ersätter nödvändig läskompetens med inlästa texter, riskerar vi att förlora utbildningens kvalitet och syfte. Att utbilda sig inom ett särskilt område ska inte vara en rättighet, utan något man kvalificerar sig för.

Samtidigt finns det särskilt stöd som inte hotar undervisningens kvalitet eller urvattnar yrkets status. Det viktiga är att säkerställa tydliga riktlinjer och rimliga krav - varför vi föreslår Liberalerna att utreda just den här frågan, med Norge som exempel.

Avslutning

Vår generation växte upp med följderna av politiska misslyckanden i skolpolitiken. Nu vill vi rätta till det för att nästa generation inte ska mötas av flum, orättvisa och otrygghet. Det är inte tillräckligt att lappa och laga; det krävs mod att göra om och våga stå upp för idéer även när de utmanar gamla strukturer eller starka särintressen. Vår förhoppning är att Liberalerna står redo att gå till val på förslag som gör plats för ny kunskap.

Referenser

Skollag (2010:800) kap. 10 § 15,
Riksdagen [https://www.riksdagen.se/
sv/dokument-och-lagar/dokument/
svensk-forfattningssamling/skol-
lag-2010800_sfs-2010-800/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/)

Rudolf Steinerskolan, <https://steinerskolan.se/>

Skollag (2010:800) kap. 3 § 13,
Riksdagen [https://www.riksdagen.se/
sv/dokument-och-lagar/dokument/
svensk-forfattningssamling/skol-
lag-2010800_sfs-2010-800/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/)

Skolinspektionen, *Tematisk tillsyn av waldorfskolor* (2022) <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/ovriga-publikationer/2022/tematisk-tillsyn-av-waldorfskolor/tematisk-tillsyn-av-waldorfskolor.pdf>

Svenska Dagbladet, Skolministern förbereder lag mot mobbning (1997)

Morrison, J. C. (1924). What Effect Has the Summer Vacation on Children's Learning and Ability to Learn? *Educational Research Bulletin*, 3(12), 245–249. <http://www.jstor.org/stable/1471598>

Cooper, H. et al. (1996) 'The effects of summer vacation on achievement test scores: A narrative and meta-analytic review', *Review of Educational Research*, 66(3), pp. 227–268. doi:10.3102/00346543066003227.

SOU 2024:29 Goda möjligheter till ökat välbstånd

**LIBERALA
UNGDOMSFÖRBUNDET**